

ונתנו לאבי הנערה — ואעפ"י שהיא נשואה וכבר אינה ברשותו — מפני שאם היה אמת היה הדבר, פגם גדול הוא לאביה שזינתה בביתו ונסקלת פתח ביתו, עתה שיצאה זכאית, השבח לאביה. ועוד, בשכר שהוא מליץ לה, נתנה לו התורה שכרו. ויש אומרים: לא יזכה בדמים האב עצמו, אלא ניתנים לו לעשות לה בהם סגולה (כעין קרן) והיא תהנה מהם. — כל 'נערה' בפרשה חסר ה"א מלבד זו — שכבר נתבררה תומתה והרי היא שלמה כמוצאת שלום.

כי הוציא שם רע על בתולת ישראל — לא על זו בלבד הוציא שם רע אלא על כל בתולות ישראל. אמרו בזה: מי ששם עלילות דברים על אשתו ראשונה ומוציא עליה שם רע — כאילו הוציא למעלה, שנאמר כי הוציא שם רע על בתולת ישראל — סתם (כיניו לשכינה).

לא יוכל לשלחה כל ימיו — שאר כל אדם נאמן על אשתו לומר שמצא בה ערות דבר ולשלחה, אבל זה כבר הוחזק שקרן בדבר זה לפיכך לא יוציאה. ולפי שבקש להוציאה שלא כדין, ומסתמא בקרוב ימצא לה עלילה אחרת — שהרי על כרחו היא תחתיו — לפיכך לא יוכל לשלחה, מדה כנגד מדה. (מתוך ספר הפרשיות, עפ"י: מורה הנבוכים ח"ג לט; משנה ערכין טו ורש"י; מושב קנים מבעלי התוס'; חזקוני; מדרש הגדול; זהר ואתחנן; רד"צ הופמן. מש"כ (מבעלי התוספות) שהממון שלה והאב עושה לה סגולה ושלא יזכה בו בעלה) — כן כתב התור"ד בסוגינתו. ובספר אבי עזרי (נערה ג.ב) דחה דעה זו וכתב: 'אין ספק שאין זה מהתוס' רי"ד'. אך כאמור מצאנו עד נוסף לדעה זו).

דף מה

ציונים וראשי פרקים לעיון

'למימרא דכל היכא דאישתני גופא אישתני קטלא...' — יש מי שכתב, שכל הנידון שבגמרא אינו נאמר אלא באופן שגם במצבו הנוכחי יש עליו אותו איסור, אלא שדינו ועונשו שונים, אבל אם עתה אין עליו איסור זה כלל, לא שייך לדון בו שנתנה עונשו. ודנים בו כפי מה שנתחייב. כן כתב בשו"ת דובב מישרים (ח"ג יט). ומתוך כך נחלק על דברי האבני-נור (ח"ב שצא. וע"ע אה"ע ג.ג), שמלך שעבר על איסור 'לא ירבה לו סוסים' ונסתלק משרותו, שוב אינו לוקה, שהרי נשתנה דינו.

ולכאורה נראה שאפילו אם לא ננקוט כחידושו זה, (וע"ש שכן היא דעת עוד אחרונים, שגם בזה שייך האי כללא ד'הואיל ונשתני'), היה מקום לפקפק בחידוש האבני"ז, שהרי אילו יחזרו עתה וימנעו שוב למלך, יהא שוב מצווה בלאו זה, וא"כ באמת לא נשתנה דינו ומיתתו, כי גם עתה שייך בו הדבר באופן עקרוני, ואינו דומה לבן נח שנתגייר (ע' בסוגיא דסנהדרין עא) או לנערה שבגרה. וסברא כזו מובאת בדובב מישרים שם בשם שו"ת בר ליואי (תנינא ח) על אשת איש שזינתה ונתגרשה, שפשוט שאין שייך לפטרה משום דאישתני דינה.

ואולם מסוגינתו מבואר לכאורה שאפילו בשינוי שיכול לחזור, כהדיוט שחטא ונתמנה לנשיא, שייך לומר 'אישתני', כי על כל פנים הוא עתה במעמד אחר וכאיש אחר דמי, שדינו שונה מדין האיש הקודם. ובכל זאת נראה שאינו דומה לאשת-איש שנתגרשה, שאין בה שינוי מהותי בשמה ותארה. ע"ע במובא בסנהדרין עא (חוברת מב) פרטים נוספים בדין זה.

ש'אני מוציא שם רע דחידוש הוא, דהא נכנסה לחופה ולא נבעלה בעלמא וזינתה — בחנק, ואילו מוציא שם רע בסקילה' — האחרונים הקשו, הלא כיון שנתברר בעדים שזינתה באירוסין, הרי אלו נישואי טעות ואין כאן 'נכנסה לחופה' כלל. ויש שהביאו מכאן הוכחה על שאר חייבי לאוין שנמצאו לאחור הקדושין ולא ידע בהן הבעל מקודם, שאינם קידושי טעות וצריכה גט מהתורה. (עפ"י שו"ת באר יצחק אה"ע ג, ע"ש באורך. וע"ע בשו"ת אחיעזר ח"א כו; חזון איש אה"ע סג, יט).

והגרעק"א בתשובה (ח"ב נא קו) תירץ על פי דברי המשנה—למלך שכל דיני התנאים צריכים להיות גם בתנאי דלשעבר, ולפי זה יש לומר שדין מקח—טעות שהוא בטל, מדין תנאי הוא מועיל, ואעפ"י שלא התנה כאילו התנה דמי. וכיון שההלכה היא שאין תנאי מועיל בחופה [משום שכל דבר שאין ראוי לעשותו על ידי שליח אין מועיל בו תנאי. ע' להלן עד], גם טעות אינה מועילה לבטל, שטעות אינה עדיפה על תנאי. וכן צדד האור—שמת (אישות יב, ו) וע"ע בשו"ת או"ש — יא.

ואולם בשם הגר"ח הלוי מובא שגם במקום שאין מועיל תנאי לבטל המעשה, אם נעשה בטעות — מתבטל. וכן נקט מצד הסברא הגרש"ז אויערבך (מנחת שלמה סו"י פ), שהרי זה שטעות מבטלת מקח סברא פשוטה היא ואין צריך כלל לילפותא מבני גד ובני ראובן.

עוד בדין תנאי ושליות בחופה — ע' בהפלאה להלן עג. על תד"ה לא; ובספרו 'המקנה' בקו"א הל' קדושין סא; (שו"ת הרדב"ז ח"א תקג); שאגת אריה צג; שערי ר' פסח מקוברין — כתובות יב; אבני נזר אה"ע רנה; ציונים לתורה כג).

ויש מי שכתב לדון שכיון שהיא יוצאת ליסקל, אין כאן טעות, כי מה אכפת לו בחלות הקדושין והנישואין. (עפ"י הר צבי).

חטאו עד שלא נתמנו, ונתמנו — הרי הן כהדיוטות. רבי שמעון אומר: אם נודע להם עד שלא נתמנו — חייבים, משנתמנו — פטורים' — בכמה מקומות בגמרא מבואר שטעמו של רבי שמעון הוא לפי שמצריך חטאה וידיעה בחיוב. [ורש"י (בהוריות) כתב שרבי שמעון חולק גם בדין המוזכר ברישא, חטאו ועברו מנשיאותם, שלרבי שמעון פטורים. והרש"ש (שם) פקפק בזה. והחזו"א (הוריות טו, טז) כתב לסייע לפרש"י מטוגינתו ומהוריות ג]. ואולם בירושלמי פירשו טעמו לפי שגדולתם מכפרת. [אך דוקא כאשר עדיין לא חל חיובם בפועל, שלא נודע להם חטאם עד שעלו לגדולה].

(ע"ב) 'אימור דשמעינן ליה לרבי שמעון דאזיל אף בתר ידיעה, דאזיל בתר ידיעה ולא אזיל בתר חטאה מי שמעת ליה' — שהרי אם הולך רבי שמעון אחר ידיעה בלבד, היה לו לחייב קרבן נשיא או משיח כמו שהוא עכשיו ולא לפטור לגמרי — אלא ודאי שונה לענין קרבן שהולכים בו גם אחר הידיעה, כי ללא ידיעת החטא אי אפשר לו להביא קרבן, מה שאין כן גבי נערה שזינתה, משעה שזינתה נתחייבה בסקילה הילכך יש לדונה באותה מיתה החמורה. (עפ"י רמב"ן ועוד.

ע' אבני נזר (אה"ע שט) שהקשה הלא מצינו לרבי שמעון (בכריתות כג) שיש אפשרות להתכפר בחטאת ללא ידיעה, שאם היו לפנינו שתי חתיכות אחת של שומן ואחת של חלב ובאו שנים ואכלו את שתיהן, אמר ר"ש שניהם מביאים חטאת אחת — הרי שמתכפר אף ללא ידיעת החטא. ואם משום שאין יכול להביא כל שלא נודע לו, הלא גם אי אפשר לדון את המזנה ללא גמר דין בב"ד. ולכאורה י"ל שלעולם צריך ידיעה לעצם חלות חיוב קרבן אלא שסובר רבי שמעון שגם ידיעה שאחד מהם חטא נחשבת ידיעה לחייב את שניהם כאדם אחד, אעפ"י שאין ידיעה פרטית לכל אחד).

שעריך — זה שער שעבד בו' — כלומר, שער העיר שעבד בה. (ראשונים)

דף מה

עו. מה הדין במקרים הבאים?

- א. העידה לאחר שנישאת שזינתה בעודה ארוסה.
- ב. העידה קודם שנישאת שזינתה לאחר שנתארסה.
- ג. נערה המאורסה שזינתה ואחר כך בגרה.
- ד. נכנסה לחופה ולא נבעלה, וזינתה.
- ה. מה הדין בכל אלו כשהעליל עליה הבעל בשקר.

א. באו לה עדים בבית חמיה שזינתה בבית אביה (= באירוסין) — סוקלים אותה על פתח בית אביה, כלומר ראו גידולים שגידלתם.

לפרש"י (כן מבואר בתוס', ולאפוקי מפרוש רשב"ם), אם לא הוציא הבעל שם רע על הדבר אלא באו עדים מעצמם — לרבא דינה בחנק, שהואיל ונשתנה דינה נשתנה מיתתה. ויש אומרים שאין הדבר תלוי אם הוציא הבעל שם רע או באו העדים מעצמם, אלא כל שבאו עדים לאחר הנישואין שזינתה באירוסין והטעתו — זהו דין 'מוציא שם רע' שדינה בסקילה. (כן נקט מסברא באבי עזרי (איסור"ב ג, ח) ונסתייע מהתו"י. וכבר מפורש כן ברא"ה ובריטב"א).

ב. באו לה עדים בבית אביה שזינתה בבית אביה — סוקלים אותה על פתח שער העיר.

ג. סרחה ולבסוף בגרה — תני שילא: תידון בחנק, שהואיל ונשתנה גופה נשתנה מיתתה. ובברייתא אחרת שנו: בסקילה. ותירץ רבא (כפרש"י): אם באו עדים לאחר שנישאה, דינה בסקילה (כי בפרשת מוציא שם רע נתחדש שגם אם נשתנה דינה לא נשתנה מיתתה), ואם לאו — דינה בחנק. רב נחמן בר יצחק תלה מחלוקת הברייתות במחלוקת חכמים ורבי שמעון, ודחו דבריו. ורבי יוחנן אמר לתנא שיש לשנות בברייתא דשילא: 'תידון בסקילה'. (הנערה — הנערה שהיתה כבר. רבי אילעא).

א. הלכה כדברי רבי יוחנן. ונסקלת בבית הסקילה, שלא נאמר 'פתח בית אביה' או 'שער העיר' אלא כשהיא עדיין נערה. (מאירי).

ב. הוציא עליה שם רע כשהיא נערה, ובגרה קודם העמדה בדין — בספר אבי עזרי (נערה בתולה ג, ב) נסתפק בדבר, והביא מהירושלמי (ה"ג) שנותן לאב. וצידד שאם מת האב קודם העמדה בדין, אפשר שפטור לגמרי [ואינו דומה למוציא שם רע על היתומה, שמעיקרא חל החיוב כלפיה, משא"כ כאן שחל החיוב לאב ומת ואין אדם מוריש קנס לבניו].

ד. נכנסה לחופה ולא נבעלה, וזינתה — דינה בחנק. (מארשה — ולא נשואה).

לפירוש רשב"ם המובא בתוס', כאשר הוציא שם רע שזינתה לאחר הנישואין ואמת היה הדבר הזה — דינה בסקילה, [ואמנם אין מוציאים אותה אל פתח בית אביה ליסקל]. וכן פסק הרמב"ם (איסורי ביאה ג, ח). אבל לפרש"י והראב"ד ושאר ראשונים, לעולם דינה בחנק.

ה. הוציא עליה הבעל עלילות דברים לאחר הנישואין שזינתה בעודה ארוסה — לוקה ומשלם מאה סלעים. ואם לא בעל עדיין — לרבי אליעזר בן יעקב פטור ולחכמים חייב. ולרבי יהודה לוקה מכל מקום [אפילו לראב"י], ופירש רב נחמן בר יצחק: מכת מרדות מדרבנן.

לפרש"י, לתירוץ רב פפא לוקה לרבי יהודה מלקות ארבעים, משום לא תלך רכיל. ורבנו תם חולק וסובר שלדברי הכל אינו לוקה לרבי יהודה אלא מכת מרדות דרבנן.

הוציא עליה שם רע משבגרה, שזינתה בעודה נערה מאורסה — אינו לוקה ואינו נותן מאה סלע, (כיון שעקימת שפתיו גורמים לו ליענש, והרי עקימת שפתיו בבוגרת היתה ולא בנערה).
הוציא עליה שם רע בשקר שזינתה לאחר הנישואין קודם שבעל, לדעת הרמב"ם והרשב"ם שאם אמת היה הדבר דינה בסקילה, נראה שדינו כשאר מוציא שם רע בשקר ולוקה ומשלם, שהרי הפרשה מדברת גם על אופן כזה. (כן צדד המנחת-חינוך תקנג, יב ולא החליט).

בכל מקום שאינו לוקה ואינו משלם קנס, גם אינו מצווה בעשה דולו תהיה לאשה. (עפ"י רמב"ם נערה בתולה ג, ט. וכן מפורש במנחת חינוך תקנג, ט).

**עז. א. היכן סוקלים נערה מאורסה שזינתה ועובד עבודת כוכבים?
ב. האם אומרים 'אישתני גופא' / דינא — אישתני קטלא' אם לאו?**

א. נערה המאורסה שזינתה ובאו עדים על כך כשהיא בבית חמיה — סוקלים אותה על פתח בית אביה. אין לה פתח בית האב, וכן אם באו עדים כשהיא בבית אביה (כן היא גרסתנו) — סוקלים אותה על פתח שער העיר והיא שזינתה בה (גם אם דנים אותה בעיר אחרת). ובעיר שרובה עובדי כוכבים — על פתח בית דין. (למדו 'פתח' האמור במוציא שם רע מ'פתח' שבמסך שער החצר, ו'פתח' מ'שער' האמור עמו, ו'שער' מ'שעריך' דעובד עכו"ם).

א. לגרסת הרמב"ם [דלא כרש"י ר"ף ור"ן], הכל תלוי במקום הזנות; אם זנתה בבית אביה, אעפ"י שלא העידו עליה אלא כשבאה לבית חמיה — נסקלת על שער בית אביה. זנתה בבית חמיה [או במקום אחר. מאירי] קודם שמסרה האב, אעפ"י שהעידו עליה לאחר שחזרה לבית אביה — נסקלת על פתח שער העיר ההיא.

ב. מדברי הרמב"ם (איסורי ביאה ג, יא) מבואר, שנערה ישראלית שאין לה אב — נסקלת בבית הסקילה. ובת גרים שהורתה שלא בקדושה ולידתה בקדושה — נסקלת על שער העיר. ונראה מדבריו שזה שמבואר בגמרא שאם אין לה אב סוקלים אותה על שער העיר, היינו דוקא כשמת אביה קודם שנולדה, אבל אם היה לה אב כשנולדה ואחר כך מת, בטלה מצוותה ואין לה דין 'שער' כלל, הלכך נסקלת בבית הסקילה. (עפ"י חדושי הגר"ט — מו. ומהרש"ל צידד שהיתה לרמב"ם גירסה אחרת בגמרא. וע"ע בחדושי ר' שלמה היימן — יא).

ג. הזונה עמה נסקל גם הוא בשער העיר ההיא, ככתוב. ואולם כאשר היא אינה נסקלת, כגון אנוסה או קטנה — דינו כשאר הנסקלים, במקום שנגמר דינו ולא בשער העיר ההיא. (עפ"י משך חכמה תצא כב, כד. ובמנחת-חינוך (תקנג, ה) נתחבט בדין זה).

וכן בעבודת כוכבים — סוקלים אותו על שער העיר שעבד בה (שעריך — שעריך לגזרה שוה). ובעיר שרובה עכו"ם — על פתח בית דין. (שעריך — ולא שערי עכו"ם).

'פתח בית דין' לאו דוקא אלא חוץ לבית דין, שלא ייראו בית דין כרוצחים (כסנהדרין מב). ואף על פי שאינו מחוץ לשלש מחנות — מותר לסקול, כי כיון שרוב העיר עובדי כוכבים בטלה קדושת היקף חומה ואין צריך להוציאם חוץ לחומה. (תוס').

ב. כאמור לעיל, לפי באור רבא (כפרש"י) בדברי שילא, אומרים 'אישתני דינא — אישתני קטלא', ולכן סרחה ולבסוף בגרה תידון בחנק. יוצא מן הכלל הזה הוא מוציא שם רע, שחידשה תורה שלא ישתנה דין מיתתה אפילו נשתנה דינה, (שגם לאחר שנכנסה לחופה דינה בסקילה).
לרב נחמן בר יצחק, תלוי הדבר במחלוקת חכמים ורבי שמעון.

ולפי מה שהסיק רבי יוחנן, לכל הדעות אין אומרים אשתני גופא אשתני קטלא. [שאפילו רבי שמעון לא הצריך אלא ששעת הידיעה תהא גם היא בחיוב כמו שעת החטא, אבל לעולם אין דנים לפי המצב האחרון בלבד].

א. כתב הגר"ח הלוי (ממרים ז,ו) שדין זה מסוים הוא בחיוב מיתה ולא במלקות. והעירו עליו אחרונים מסוגיתנו, שמבואר שאף לענין קרבן אומרים כן, והוא הדין לשאר חיובים. ע' בגליונות החזו"א על הגר"ח; אבי עזרי מלכים ג,ז.

ב. יש סוברים שאין אומרים 'אישתני דינא אישתני קטלא' אלא כשגם במצב החדש יש עליו האיסור אלא שדינו שונה, אבל אם עתה אין עליו איסור זה כלל, אין לדון בו שישתנה ענשו. ויש חולקים.

דף מו

עח. א. עונש מלקות ואזהרה במוציא שם רע — מנין?

ב. האם הבעל לוקה כאשר לא שכר עדים או לא אמר להם בואו והעידוני אלא העידו מאליהם?

ג. מה הדין במקרים הבאים: שכרם בקרקע או בפחות משה פרוטה, או שניהם בפרוטה? הוציא שם רע על הנישואין הראשונים? על נישואי אחיו?

ד. מה דינה של ביאה שלא כדרכה לענין מוציא שם רע?

ה. כיצד מתפרשים הכתובים: ובה אליה ושנאה; ואקרב אליה ולא מצאתי לה בתולים; והוציא את בתולי הנער; ואלה בתולי בתי. ופרשו השמלה לפני זקני העיר?

א. ויסרו אתו — מלקות. ('יסרו' מ'יסרו' ו'יסרו' מ'בן' ו'בן' מ'בן' — והיה אם בן הכות הרשע). אזהרה למוציא שם רע — רבי אלעזר אמר מלא תלך רכיל. רבי נתן אמר מונשמרת מכל דבר רע.

יש להסתפק באשה שאינה עושה מעשה עמך, שאין נהג בה לאו ד'לא תלך רכיל' (כמבואר בחפץ חיים ח,ה), האם הבעל לוקה משום מוציא שם רע, מפני שמעליל עליה עלילות שקר להנאתו. וגם יש לומר שאפילו אם ננקוט שאינו בכלל האזהרה, י"ל שהעונש אינו תלוי בהכרח באזהרה. וכן יש להסתפק בהוצאת שם רע בכתיבה בלבד ללא דיבור. (עפ"י מנחת שלמה פא. ומדברי החפץ-חיים (לשה"ר י,ב בבמ"ח ט) יש לשמוע שמוציא שם רע חייב גם כשהאשה פרוצה ואינה עושה מעשה עמך).

ב. לא אמר לעדים בואו והעידוני והם מעידים אותו מאליהם — אינו לוקה ואינו נותן מאה סלעים. [ואם אמת היה הדבר — היא בסקילה. ואם הוזמו העדים — הם בסקילה].

אמר להם ולא שכרם — לוקה. רבי יהודה אומר: אינו חייב עד שישכור עדים. (גזרה שוה 'שימה — שימה' מנשך, מה להלן ממון אף כאן ממון. ואינה גזרה-שוה גמורה. תוס').

ג. רבי ירמיה הסתפק לדברי רבי יהודה [וכן שנה רב יוסף צידוני בי רבי שמעון בן יוחאי] שהצריך שימה בממון כבנשך, מה הדין כשכרם בקרקע, בפחות משה פרוטה, שניהם בפרוטה. ולא נפשטו הבעיות.

רב אשי הסתפק: הוציא שם רע על הנישואין הראשונים מהו; על נישואי אחיו מהו. ופשטו ספק זה האחרון מברייטא דרבי יונה שאינו חייב אלא לזה — ולא ליבם.

הרמב"ם (נערה בתולה ג,ט) פסק שמוציא שם רע על נישואין הראשונים פטור. (ע' בבאור דבריו בחתם סופר ובהר צב').